Q. B. V.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO

DN. FRIDERICO AVGVSTO

ELECTORAT. SAX. HEREDE

DISSERTATIONEM SOLENNEM

DE

APOPLEXIA

PRAESIDE

D. IO. GOTHOFREDO BERGERO

CONSILIARIO AVLICO ET ARCHIATRO REGIO

COLLEG. MED. SENIORE ET PROF. PRIM.

PRO LICENTIA

IMPETRANDI

SVMMOS IN ARTE SALVTARI HONORES

P. P.

IO. FRIDERICVS SCHLEIFER

HAYNA-MISN.

ET

CAROLVS SCHVLTZE

BRANDENB.

AD D. IV. NOVEMB. CIƆ IƆ CC XVII.

IN AVDITORIO MAIORI

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS.

VITEMBERGAE, STANNO GERDESIANO.

DE
APOPLEXIA
DISSERTATIO SOLENNIS

I.

Αποπληξίαν Græci graue illud nominauerunt malum, quo correptus homo, aſpectu quamuis ſanus & ualens, accepto ueluti ictu, aut inflicta plaga, percuſſus, repente concidit, & per omnia reſolutus

membra, ſine ſenſu, ſine motu, ſine uoce, ac mente, miſerum cum ſtertore ſpiritum trahit, eaque oppreſſus ruina, celeriter plerumque rapitur, uel ereptus ex periculo, & ſeruatus, diutius quidem uiuit, ſed raro tamen ad ſanitatem integritatemque peruenit. Subinde etiam ἀφωνία, ob ceſſationem uocis, cum ceteris coniunctam accidentibus, ab *Hippocrate* nuncupatur. Accommodate *Celſus* reſolutionem, quæ tota infeſtet corpora, ſiue paralyſin uniuerſalem, appellauit. Vſus quoque obtinuit, ut morbus attonitus & ſideratio uocetur, quod cum repentino quodam impetu accidat, ac ſæpe ui eueniat fulminis, uel infauſti cuiusdam ſideris afflatu oriri uideatur.

II.

DE quo mali genere acturis nobis in mentem uenit id, quod Medicus quidam doctisſimus Londinenſis, a Collega ſuo, Gualt. Harris, interrogatus, quamobrem de morbis capitis nihil unquam in lucem emiſiſſet, cum de morbis tot aliis tam feliciter, tantoque cum applauſu ſcripſerit, reſpondiſſe fertur, illud propterea factum fuiſſe, quoniam illos curare morbos haud potuerit. Lauda-

damus candorem uiri ingenui, quem ſuſpicamur Th. fuiſſe Sydenhamium, Hippocratici ingenii æmulum. Neque inficiamur, hodieque cum ueritate conuenire ſententiam, quam *Hippocrates aph. XLII, ſ. II*, memoriæ prodidit, ſoluere morbum, quem apoplexiam uocant fortem, impoſſibile eſſe, debilem uero, non facile. Sed, ideo maiori ſtudio & accuratiore diligentia naturam illius tam præcipitis atque exitioſi mali inueſtigandam eſſe, opinamur, quo uel futurum auerti mature, & præcaueri, uel præſens rectis ſanari remediis, quoad liceat, poſſit. Præſertim cum, multis eum affectum, erroribus implicitum, curandi rationem difficiliorem reddere, videamus, uſuque conſtet, non omnes ilico mori, quibus mortalia ſigna adſint, ſed nunc ui naturæ, tacite operantis, nunc artis adiumento, nonnullos ſeruari, de quorum ſalute deſperabatur.

III.

Quare ut eius ideam mali recte deſcribamus, id primo meminiſſe iuuabit, de quo inter artis peritos conſtare arbitramur, apoplexiam

ſubito ſemper hominem inuadere, ſiue, ſignis quibusdam & notis, aduentus ſui eum præmoneat, ſiue, ſine ullis antecedentibus ſymptomatis, improuiſo accidat. Namque audias, quosdam ante caſum, & priusquam attoniti concidant, de plenitudine, & grauitate, ac crebra turbatione, ſubitoque dolore capitis, & uultu coloratiore, de tinnitu aurium, & caligine oculorum, de hebetudine ſenſus, oblivione modo dictorum, tarditate uocis, uel tremula locutione, de uertigine & incubo, atque ſymptomatibus, conqueri, aliis, quæ quidem ei malo etiam cum morbo caduco, & reliquis grauibus cerebri affectibus communia eſſe, deprehendimus. Videas contra, alios nihil horum experiri, ſed præter ſpem omnem expectationemque, ſæpe inter epulas & pocula, eo malo corripi. Quemadmodum ex *Sigeberto* nouimus, Attilam, Hunnorum regem, poſt tot illata Chriſtianis mala, ſexto ſuæ tyrannidis anno, in ipſis nuptiis ex apoplexia corruiſſe, ſuoque eum ſanguine, qui alienum ſitierat, ſuffocatum, interiiſſe.

IV.

IV.

Quisquis uero eodem prehenditur malo, is actutum, tanquam attonitus, quandoque cum clamore quodam, ſimili eorum, qui ſtrangulantur, totus procidit, &, mox amiſſa uoce, ac intercepta ui ſentiendi, mouendique, rectrice etiam anima quaſi depoſita, oculis clauſis, uel ſuſpenſas habens palpebras, humi proſtratus iacet,& ore hiante ſtertens, uix alia re, quam ſpirandi difficultate pulſuque, a mortuo differt. Neque enim uidet ita perculſus,neque audit,neque odoratur,nec,ſi uehementius laboret,quocunque uellicatus punctusque modo, ullum ſenſus, aut intelligentiæ, ſignum præbet, membrisque omnibus reſolutus, artus tam laxos & flaccidos obtinet,ut eleuata uel brachia, uel pedes, pondere ſuo, ſicut in cadauere, rurſus concidant. Sumta pocula, nunc per gulam deſcendunt, nunc ex ſpumante ore per nares reſiliunt. Color tamen faciei non tam remittitur, quam intenditur, ac, læſa admodum reſpiratione, ut fere ſtrangulatis euenit; obſcurior tandem, plumbeusque

que redditur. Pulſus, initio plerumque pleniores, & ſatis ualidi, inæquales tamen, cum ingraueſcente ſtertore parui, debiles, crebrioresque fiunt. Non enim eodem in omnibus modo ſe apoplexia habet, ſed gradu, & uehementia, magnitudineque diſtinguitur. Eſt quidem omnis apoplexia toto genere uehemens, ſed prout ſymptomatis, quæ diximus, magis uel minus grauibus, ſtipatur, & coniunctus ſtertor plus minus grauis eſt ac uehemens, apoplexia quoque magis uel minus uehemens, ſiue fortis alia uel grauis, alia debilis uel leuis, nuncupari meretur. Fallitur doctiſſimus *Barth. de Moor*, cum, ſtertorem in apoplexia adeſſe & abeſſe poſſe, exiſtimat, *Pathol. cerebr. c. XXV.* Rectius in omni apoplexia, quantumuis forti, ſtertorem adeſſe, *Hofmannus Cap. XIV. animadu. in Montan.* aduertit. Optimeque *Iuſtus Cortnummius* repentinum, eumque inſomnem ſtertorem, aphoniæ Hippocraticæ ſuperuenientem, proprium apoplexiæ ſignum conſtituere, ex ſententia doctisſimi Senis, & aliorum, qui in eius affectus indolem paulo accuratius introſpexerunt, comprobauit, *lib. de morb.*

atton.

atton. cap. XXXVII & ſeq. Hæc eadem conciſa reique coniuncta, ut ſolet, dicendi ratione *Rhaſes*, *IX ad Manſ. de re med. c. IX*, indicauit: *Cum aliquis quaſi dormiens iacet, & ſine ſomno ſtertit, &, cum pungitur, non ſentit, tunc iam patitur apoplexiam. Eſt autem huius ægritudinis quantitas, ſecundum quod fortiter aut debiliter ſtertit. Quodſi ſpuma ex ore exierit, non eſt ei medicandum. Cum autem parum ſtertit, ægritudo eſt leuior.* Neque aliter ex recentioribus, ut multos taceam alios, *Bellinus* profitetur, cum *lib. de morb. cap. p.m. 437 reſpiratio*, ait, *plus minus eſt debilis, & ſemper cum ſtertore coniuncta, & ſtertor eo altior, quo reſpiratio magis coacte, ſeu maiori niſu pectoris, quanquam debiliter, exercetur.* Idemque, quantum ſit diſcriminis apoplexiam inter & ſomnum, eodem loco expoſuit. Quæ cum minus *Galenus* aduerterit, &, neglecto ſtertore, a ſpirandi difficultate quatuor apoplexiæ gradus & differentias induxerit, ita ut ſummum gradum abſentiam reſpirationis nominauerit, & ſe, multosque fruſtratus eſt alios, & magnam affectuum, & natura, & cauſis differentium, confuſionem peperit. Neque enim apoplexia omnes

ſunt illæ affectiones, quæ uulgo pro eadem habentur, cum notum ſit, crebro admodum eam cum ſyncope cardiaca, leipothymia, & ſuffocatione uterina commiſceri.

V.

Iam uero illud etiam diuturna obſeruatione annotatum reperimus, morbum attonitum iis magis familiarem eſſe, qui annum iam quadrageſimum, nondum ſexageſimum exceſſerunt, utique ſi habitus fuerint athletici, ſi potationibus, ac ebrietati, & ingluuiei dediti, perditam vitam ducant. Quo tamen ætates reliquas exclusas nolumus, cum & ſenes decrepiti, & pueri, ac iuuenes, eidem malo ſint obnoxii. Sicut euenit iuueni illi apud *Tulpium*, *lib. 1. obſ. med. VII*, quem redundans capitis ſanguis in ſubitam & grauem apoplexiam præcipitauit. Ac luxuriem quidem ſanguinis, ſiue humorum in uaſis, quam uocant plethoram, in omni propemodum apoplexia, quæ a cauſa interiore proficiſcitur, antecedere, omnes fere hiſtoriæ medicæ loquuntur. Ita *Hoffmannus*, uir multæ eruditionis atque experientiæ, apoplecticos,

quot-

quotquot unquam uiderit, omnes, plethoricos fuiſſe, ſcribit, *III. inſt. med. 92.* Idem *Martianus*, & *Ballonius*, pluresque notarunt alii, nec minus adueniens ſubito malum, & eorum, quos inuadit, conſtitutio, ac uultus plerumque coloratior & roſeus, uaſaque tumentia, clare indicant. Haud aliter ſuppreſſæ excretiones conſuetæ ſanguinis oſtendunt, quibus malum illud frequenter excitari ſolet. Id alios inter ſuo nos funeſto quidem exemplo docere poteſt aurifaber Lauſannenſis apud *Fabricium Hildanum*, *III obſ. 11*, qui, cum a iuuentute narium hæmorrhagiæ obnoxius fuiſſet, poſtea ad ſexageſimum ætatis annum euectus, graue aliquod periculum inde metuens, amuletis fluxum illum ſucceſſu infeliciſſimo compeſcuit. Nam morbo attonito inde correptus, protinus uita excedere coactus eſt. Hinc uero etiam fieri uideas, quosdam, oborta liberali hæmorrhagia, ab apoplexia liberari, alios poſt mortem demum magnam ſanguinis copiam per os naresque reddere. Eximie *Smetius*, *Miſcellan. p. 601*: *Quid damni ſanguis ipſe defæcatus & ſincerus uitæ noſtræ inferre poteſt, utpote cum naturæ noſtræ con-*

ueniens ac neceſſarius ſit? Sane quamplurimum. Sit enim uel optimus, tamen copia abundet: mox, ſi firma ſint uaſa, aut caloris natiui oppresſionem, aut apoplexiam, aut febres continentes intentat. Quæ pariter perſpiciens *Galenus*, poſteaquam diu falſis de ſpirituum animalium generatione, & humoribus uariis, uentriculos cerebri opplentibus, inhæſit, in eandem demum ſententiam iuit, &, apoplexiam a redundante inprimis ſanguine oriri, ſtatuit, ut docte *Cortnummius* oſtendit *l. c. cap. XXIII.*

VI.

Vini certe generoſi, ac ſpiritus uini, liquorumque ardentium, quos aquas uocant uitæ & potus cuiusuis inebriantis plurimo uſu, ſatis quidem conſtat, affectum hunc crebro admodum euenire. Idem, notatum legimus, abuſu fumi tabaci, opii, & aliorum narcoticorum fieri. Plurimum quoque ad eundem gignendum morbum conferre aerem, tam æſtu, quam frigore excedentem, ac coelum inprimis humidum nimis & pluuioſum, & ſubitas magnasque tempeſtatum mutationes, experientia confirmat.

Ex

Ex quo cauſam apoplexiæ illius epidemiæ, quæ annis 1694 & 1695 Romæ, totaque fere Italia, multis exitioſa fuit, *Bagliuus* repetiit, *Pr. med. p. m. 117.* Notum præterea eſt ac peruulgatum, quosdam diuturniore ſub radiis ſolis & lunæ mora, alios intempeſtiuis balneis & lotionibus capitis, nec minus otio, quam uehementioribus corporis & animi motibus, inprimisque ira ac terrore, percuſſionibus demum, & uulneribus capitis, morbisque aliis, ac præſertim caduco, in apoplexiam incidiſſe. Quorum quippe omnium plurima exempla apud Practicos occurrunt, quæ longum nimis foret hic cuncta percenſere.

VII.

Quodſi, ut par eſt, ſectiones cadauerum, hoc morbo defunctorum, excutiamus, potiſſimum obſtructos polypoſis concretionibus craſſæ meningis ſinus, inprimis iuxta torcular Herophili, uaſa item cerebri, ſimili materia obſeſſa, & ſanguine, nunc liquido, nunc concreto, referta, tumida & uaricoſa, nec raro rupta eadem, aliquando ruptos quoque ſinus, & ſanguinem, in

baſin cerebri, ac ſæpe per omnem eius ſuperficiem anfractusque, interdum etiam in uentriculos effuſum, ac humorem præterea ſeroſum, nunc membranas totamque compagem cerebri, modo uentriculos inundantem, modo ubique diffuſum, & dextrum cordis uentriculum pulmonesque plurimo ſanguine refertos, ſiniſtrum contra uentriculum uacuum, nec raro ſanguinem in cauo pectoris pulmonumque hærentem, reperiemus, in quibus colligendis gratum nobis otium fecit Cl. *Bonetus*, *Sepulchr. anat. lib. 1, ſect. II.*

IIX.

Ex his uero omnibus, quæ hucusque de phænomenis, & morbum antecedentibus, cum eoque coniunctis, de cauſis item prægreſſis & procatarcticis, ac obſeruationibus demum anatomicis, in medium ſunt adducta, collatis inter ſe ac comparatis, id quidem clarum eſt ac perſpicuum, partem, in apoplexia primario affectam, eſſe cerebrum, illam ſucci neruoſi, unde uis mouendi manat, officinam, & ſenſuum omnium, ac cogitationum, & ſapientiæ ſedem, quatenus illud, ob interceptas tot innumerabilium, quibus meninx tenuis, & mirabilis ipſius corticis cerebri contextus conſtat,

ſtat, arteriolarum uias, per quas aditus ſanguini in coniunctas uenulas ad ſinus craſſæ meningis, uenasque iugulares, & ſucco neruoſo introitus in fibras medullares, & ex his propagatos neruos, patere debebat, per interiores arteriarum carotidum ac uertebralium ramos affluentis ui presſuque ſanguinis afflictum, ab officiis ſuis, a quibus motionum & ſenſuum, mentisque operationes in hoc ædificio humani corporis pendent, propemodum uacare cogitur.

IX.

Neque enim aliam eius mali cauſam continentem & proximam eſſe poſſe, præterquam ſanguinem, in ſuo circulo per dicta cerebri uaſcula ita impeditum, ut affluentis a tergo ſanguinis impulſione cerebrum plus minus comprimat, eoque ſucci neruoſi ſecretionem & tranſitum in fibras medullæ cerebri & neruorum impediat, is quidem facile perſpiciet, qui eadem ipſa, quæ commemorauimus, in uiuis pariter ac mortuis occurrentia, phænomena, recte inter ſe comparauerit. Namque eo omnes ſupra enumeratæ cauſæ antecedentes & procatarcticæ pertinent, ut humores in uaſis totius corporis, tum inprimis capitis, accumulent, & nunc rarefactionem, nunc lentorem in ſanguine pariant, &

& ſinus ac uaſa cerebri uel relaxent, uel coarctent, ac libertatem pororum impediant, aut etiam uaſa ſinusque rumpant, ac tandem remoram ſanguini in iisdem impetumque procreent, & his modis uariis ad turbandum illum ſanguinis in cerebro circuitum, gignendamque adeo apoplexiam, conſpirent. Neque aliud obſeruationes monſtrant anatomicæ, & ipſa curandi methodus declarat.

X.

Atque hinc etiam ratio euenientium in apoplexia ſymptomatum nullo negotio deducitur. Nam quia, illius ui impediti per uaſcula cerebri circuitus, plus æquo dilatatæ arteriolæ in continuatas preſſasque fibras medullares ex conferto ſanguine uix quicquam ſucci transmittere ac propellere, queunt, neceſſe eſt, ſucci illius, cuius uigore perfuſæ tenſæque illæ cerebri ac neruorum chordulæ, ſenſuum & motionum ſunt opifices, perennitas repente deficiat, eoque reſolutis neruis, ui mouendi ſentiendique ſubito deſtitutus homo confeſtim corruat, hoc ſtupidus magis, & mouendi facultate priuatus, quo grauior eſt ab ictu illo ſanguinis compreſſio cerebri, & defe-

ctus

ctus ſucci neruoſi maior. Siquidem facile patet, uim comprimentem cerebrum diuerſorum eſſe graduum, adeoque tremores etiam undasque neruorum, quibus ſentimus, & motus per neruos in muſculos, diuerſis prohiberi modis poſſe, eaque omnia euenire, quæ in hiſtoria morbi ſunt prædicta.

XI.

Quodſi igitur non ita impeditus ſit circuitus ſanguinis in uaſculis cerebri, ut omnes in fibras neruorum aditus præcludat, ſed aliquid adhuc liquidi in illas immittat, liquidum illud mouendis quidem muſculis, qui nutu reguntur uoluntatis, impar, continuando autem utcunque motui cordis & muſculorum quorundam pectoris ſufficiens erit, eoque, deficiente quamuis ſenſu motuque membrorum corporis, motus tamen cordis, adeoque pulſus, & reſpiratio ſupererunt, quod muſculi hi, qui reſpirationi ſeruiunt, una cum corde, antagoniſtis ſint deſtituti, ac ideo minore multo ſucci neruei copia iisdem contrahendis ſufficiat, quia tollitur illa, quæ ab antagoniſtis oritur, contranitentia. Sin augeatur uis compreſſionis in cerebro,

rebro, augebitur etiam defectus liquidi in neruis, & par huic obtinget in ſpiritu pulſuque mutatio, dum, oppreſſo penitus cerebro, omnis ceſſet influxus liquidi & perennitas, atque moueri pectus deſinat. Neque enim attoniti ante moriuntur, quam eos reſpiratio defecerit. Cor autem etiam intercepto ſpiritu aliquandiu palpitat, & proinde interea pulmones ac dexter cordis uentriculus multo ſanguine implentur. Hæc cum minus animaduerterit *VVilliſius*, contra circuitum ſanguinis hic ideo ſuperſtitem eſſe pulſum & reſpirationem, uoluit, quod nerui, qui motui ſeruiunt inuoluntario, ſuamque ex cerebello originem habent, a cauſa, quæ neruos cerebri afficiat, haud lædantur, cum tamen clare conſtet, communia cerebro ac cerebello uaſa eſſe, eodemque adeo ſanguine utrumque perfundi. Quare ubi ſupra, cerebrum in apoplexia affectum eſſe, diximus, id late ſumtum hic intelligi uolumus. Id uero hic etiam patere putamus, ſpiritum in apoplexia difficilem ſine ſtertore eſſe haud poſſe, quod ob defectum ſucci neruoſi, & hinc orientem reſolutionem muſculorum laryngis & pectoris, admisſus inſpiratione difficili aer, emittendus iterum, diu in trachea & gutture

hæ-

hæreat, ac agitetur, nec expelli poſſit, dum alius alium conſequens, neceſſitate ita urgente, per loca inæqualia aſperaque protrudat, & allidendo ad rimulam laryngis membranaceam & epiglottida, harum agitatione tremoreque partium, trementem uel ſonantem ſpiritum elidat. Vnde a ſtertore grauitas mali & magnitudo merito æſtimatur, cum ingens ſtertorem inter apoplecticum & quemuis alium diſcrimen intercedat. Cui proinde coniuncta oris ſpuma, à ſtagnante propemodum in pulmonibus ſanguine partem eius tenuem ſeroſam in bronchia ſecedere, aerique minutatim permixtam, ſurſum per tracheam ad os compelli, notat, & præſens adeo ſuffocationis periculum ſignificat.

XII.

Hæc ſi recte cognoſcamus, intelligemus etiam facile ἀπόληψιν φλεβῶν Hippocratis, ſiue plenitudinem atque obſtructionem uaſorum cerebri, ad quam ille originem apoplexiæ retulit, & in qua exponenda tanta diligentia laborauit *Cortnummius* l. c. *cap. XXV*. & ſeq. ut nihil ei hic addi ſit neceſſe. Potius mirari ſubeat, eam doctiſſimi Senis ſententiam in hac circuli ſanguinis luce hodie-

que a multis deſeri, & ſedem apoplexiæ non in arteriis, ſed ipſis in fibris medullæ cerebri collocari, & ſpiritus animales iisdem in fibris neruisque redditos ſegnes, immobiles, & torpidos, uel ab acido coagulatos & fixatos, ſeroque, uel pituita, vel ſucco melancholico, atraue bile, captos & inuolutos, rebusque aliis narcoticis ligatos & irretitos, pro cauſa haberi. Quam proinde ſententiam merito reiecit *Pitcarnius, diſſ. de circul. ſangu.* & iam ante eum iisdem argumentis exploſit *Mæbius* in *Fund. Phyſiol.* nec ipſa medendi ratio admittit. Quodſi enim obſtructio fibrarum medullæ cerebri ac neruorum in cauſa foret, quem quæſo uſum præſtaret venæ ſectio, quam optimum hic ac præſens ſæpe remedium eſſe, experientisſimi quique fatentur Medici. Certe humor, illarum anguſtiis fibrarum ſemel inhærens, easque obſtruens, nullam ſui uel euacuationem, uel reulſionem, nec misſione ſanguinis, nec aliorum uſu remediorum, interiorum, externorumque, admittit. Tantum abeſt, ut larga hæmorrhagia attonitus liberetur, ut quidem fieri, uſu docemur.

XIII.

NEc vero neceſſe eſt, ut apoplexiam aliam ſanguineam, aliam non ſanguineam, ſiue ſeroſam, aut pituitoſam, ſtatuamus, cum apoplexia omnis ſit ſanguinea, hoc eſt, ab humoribus in uaſis ſanguineis, ſiue ſanguine, proficiſcatur. Ex quo fundamento illa apoplexiæ diſtinctio leuis & puerilis appellatur in *op. poſthum. Malpighii p.m.* 58. Si quis autem apoplexiam, quam uocant, ſeroſam ſero illo, quod in apoplexia defunctis ſæpe copioſum intra cranium reperiri, ſupra dictum eſt, comprobari exiſtimet, is ſibi dictum putet, quod habet cl. *Lanciſius*, *lib.* 1. *de mort. ſubit. cap. VII*, humorem uidelicet illum ſeroſum ex coacto intra uaſa cerebri ſanguine extrudi & ſecedere, nec modo in cerebro, ſed etiam in pulmonibus, & partibus aliis eodem modo colligi, adeoque non cauſam, ſed effectum duntaxat apoplexiæ eſſe. Quemadmodum familiari admodum experimento conſtat, impedito ſanguinis circuitu per ligatas in cane uenas iugulares, uel cauam infra diaphragma, magnam ſeri aquoſi copiam in capite, imoque uentre, exundare, & animal hydropicum reddere.

Neque uero in hydrocephalo etiam grauiſſimo, ubi ſerum eiusmodi omnem cerebri compagem maxima opplet copia, ullum apoplexia tactum ullibi legimus. Ita enim *Veſalius, lib. I. de fabr. corp. hum. cap. V*, caput puellae biennis, refert, paucorum ſpatio menſium ita intumuiſſe, ut caput uiri excederet, in cuius cerebro nouem fere libræ aquæ ſunt inuentæ, quæ tamen puella ſenſibus integris ad obitum usque fuit. Exempla eius generis alia apud *Tulpium*, aliosque reperiuntur.

XIV.

Etſi uero plurimum refert, apoplexiam ab affectibus aliis, quibuscum ſimilitudinem, uel cognationem aliquam habet, recte diſtingui, quod de morbo eiusque ſpecie certus quis eſſe debeat, antequam ad curationem illius accedat, hic tamen laborandum non putamus, ut apoplexiam ab affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, & caro, itemque conuulſiuis, nimirum epilepſia, & ſuffocatione uterina, ac demum catalepſi. & ſyncope, diſtinguamus, modo ad repentinum & inſomnem ſtertorem, aphoniæ Hippocraticæ, qua ſub uocis ceſ-

ceſſatione, tanquam uno illo maxime manifeſto ſymptomate, omnium ſenſuum, motionumque uoluntariarum ceſſatio comprehenditur, ſuperuenientem, in ſenſu & animo habeamus. Inde enim clare illud uulgaris admodum opinionis commentum conſtabit, quo fere omnes, qui ſubita morte diſcedunt, apoplexia defuncti dicuntur. In quo quidem errore ſubinde doctiſſimos etiam uiros uerſari uideas. Ita enim cl. *Bartholinus*, atque *VVilliſius*, cum ille, in *conſil. de anat. pract.* apoplexiam non ſemper in cerebro quærendam eſſe opinatur, ſed nonnunquam in uaſis cordis obſtructis, intercepto cruore deliteſcere, hic uero *cap. de apopl.* ab inhibito ſanguinis omni ad cerebrum per arterias carotidas ac vertebrales influxu cauſam apoplexiæ repetit, eandem cum ſyncope cardiaca manifeſte confundunt. Quod etiam apud *Bonetum l. c. obſ. V.* deprehendas, cum ex *Andr. Laurentii lib. IX, controverſ. anat.* 18, *Guichardinus*, Magni Ducis Hetruriæ apud Regem Galliæ Legatus, ſatis bene ualens, inter colloquium familiare cum proceribus aulæ ſubito concidens, & mox ſpiritu, pulſu, uitaque priuatus, apoplexia extinctus refertur, quod in aperto cadauere

uere cor tumidum ualde apparuerit, ſectumque, magnam ſanguinis trium quatuorue librarum copiam emiſerit, diſrupto uenæ cauæ oſtio, & laceratis ualuulis tricuſpidibus, oreque arteriæ aortæ ita patente, ut brachii æquaret amplitudinem.

XV.

Ex cognita affectus natura intelligitur quoque, apoplexiam uniuerſim permagnam, & peracutam, atque exitioſam plerumque paſſionem eſſe, quia cerebrum , ex quo uis manat ſentiendi, mouendi, ſpirandiue, in eo oppresſionis diſcrimine uerſatur, ut facile commercium, quod cum corde reliquoque corpore habet, penitus intercipi, & quod cerebrum nihil amplius a corde accipiat, nec reddere eidem aliquid reliquoue corpori posſit. Quare pro uaria gradus & magnitudinis conſideratione, quam ex uario ſtertore, & membrorum reſolutione haberi diximus, nunc ſpem faciet uitæ, modo exitium portendet, & mox ſecuturæ imago mortis erit. Quo quidem ſenſu, ut ſupra monitum eſt , *Hippocrates l. c.* apoplexiam ſanare fortem, imposſibile eſſe, cenſuit, leuem uero, non facile. Quodſi enim impedi-

impeditum in cerebro circuitum ſanguinis,& hinc pendentem infarctum ac dilatationem uaſculorum, & compresſionem cerebri, atque tot varia illius impedimenta, recordemur, non difficulter cognoſcemus, quamobrem pauci ab hoc morbo penitus liberentur, & cur ii, qui periculum mortis effugiunt, in diuturnos plerumque morbos, ac præſertim in paralyſin, uel plurimarum, uel aliquarum partium incidant, aut ſaltem memoriæ iacturam faciant. Nam quamuis circulus ſanguinis in cerebro reſtituatur, poteſt tamen relinqui aliquid in uaſis quibusdam, quod plures vel pauciores neruorum fibras premendo uariarum paralyſin partium efficiet. Poſſunt etiam antea fortius compreſsæ quædam cerebri ac neruorum fibræ tono ſuo ita deiici, ut concipiendis undis ac tremoribus amplius minus ſint idoneæ. Quemadmodum uidemus, ligatos filo neruos, ſoluto quamuis uinculo, ad rectum tonum uimque illam non redire. Vnde idem malum omnino exiſtere debet.

XV.

Neque alienum a ratione id uideatur, quod idem *Hippocrates* ſcriptum reliquit *VI. aph.* 51: ſa-

num hominem, ſubito dolore capitis raptum, mutumque redditum, ac ſtertentem, intra ſeptimum diem obire: ſeruari autem, ſi ante eum diem febris ueniat, poſse. Quo quidem loco intelligenda apoplexia leuis, & febris minus uehemens, ſed illi tamen proportionata, qua, mox initio accedente, adaucto aliquantum motu ſanguinis, ſolui ſtagnatio ſanguinis & apoplexia poſſit. Ceterum illud hic non omittendum eſt, Hippocraticas neceſſitates, aut impoſſibilitates, non ita conſtantes eſſe, ut omnes caſus excludant, nec interdum contrarium emergat, cum, quantum ad apoplexiam attinet, ſola plethora ſine alia uaſorum cerebri læſione grauem illum parere affectum queat, uel tempeſtiua miſſione ſanguinis, uel ſponte oborta hæmorrhagia, ſuperandum.

XVI.

Cum igitur in hoc malo cerebrum, ob impeditum ſanguinis circuitum, in præſentiſſimo oppreſſionis periculo uerſetur, id quidem unicuique euidens ac perſpicuum eſt, omnem hic operam adhibendam eſſe, ut, quam fieri poſſit citiſſime, circuitus ille inſtauretur. Quare

re prima curandi ratio protinus a ſanguinis miſſione inchoanda erit, quod ad exonerandum cerebrum ea, qua premitur, ſarcina, nullum eſſe præſentius remedium, & ratio dictitet, & uſus rerum doceat. Ita *Dodonæus, Obſ. med. cap. IIX*, mulierem, forti correptam apoplexia, cum ſeniores Medici nihil ſpei ſupereſſe iudicarent, XIV ab inuaſione horis uocatus, tum temporis adhuc iuuenis, ſanguine illo die bis, & quidem ſatis copioſe, primum e brachio, poſtea ex pede, detracto, ſeruauit, & cum plures deinde alios reſtituiſſet, nihil, arbitratur, conſultius in hoc morbo, quam confeſtim ſanguinem mittere, etiamſi corporis temperies frigidior, & morbi cauſa pituitoſa uideatur, ſi modo uires ferant. Neque enim citius a ſuperfluis humoribus exonerari cerebrum, quam per ſanguinis detractionem, poſſe, & humores, cerebrum occupantes, absque ſanguine non eſſe. Idem expertus *Nymmannus* noſter, *lib. de apopl. cap. XXXIX*, in tam periculoſo affectu rectisſime omnem ſalutis rationem in celeri materiæ e capite reuulſione conſiſtere, neque ullum remedium dari poſſe, opinatur, quod tam cito &

 repen-

repente humores a capite auertere atque euacuare queat, quam venæ ſectionem, quam ideo cunctis aliis præſidiis in curatione apoplexiæ hoc magis præferendam putat, quo certius ſit, & res loquatur ipſa, plurimos apoplecticos ſola ſanguinis per uenæ ſectionem detractione reſtitutos, & integre ſanatos eſſe. Cum his ita conſentientes reperimus expertisſimos quosque Medicos, tam ueteres, quam nouos, ut, quamuis in reddendis cauſis apoplexiæ falſis plerique hypotheſibus nitantur, tamen, experientia conuicti, id unum præ aliis omnibus remedii genus quam maxime omnes commendent. Inter hos *Fr. de le Boe Syluius, Pr. med. lib. II, cap. XXI*, §. *87 & ſeq.* venæ ſectionem ad remouendum quidem a cerebro humorem inſtitui poſſe, negat, & cum proinde quæſtio ſit, utrum ea in illa quoque apoplexiæ ſpecie, quæ a pituita oriri dicitur, inſtitui commode queat, uel debeat, quod remedium cauſæ, extra uaſa ſitæ, haud reſpondeat, hanc in medicina, apoplecticis rite facienda, maximi momenti quæſtionem, non theoretice, ſiue a medico ſecundum theoriam, qualis ex Inſtitutionibus uulgo petitur, ſed pra-

ctice

ctice, ſecundum ea, quæ in praxi extra & ultra theoriam quotidie occurrunt obſeruanda circa ægros, decidendam eſſe, exiſtimat, & §. 96, poſteaquam cum rationum umbris conflictatus eſt, ita demum concludit: *Quapropter iudico, prudenter & ex arte poſſe, imo debere in omni apoplexia inſtitui venæ ſectionem, & pro ægrorum conſtitutione, ſanguinisque copia in vaſis exiſtente, ſatis largam ſanguinis euacuationem. Sic enim diutius durabit æger, & facilius ſuperabitur ipſa apoplexia: uti hoc confirmat experientia, ſine qua neſcio an quis conſcius peccare metuens facile ſit conceſſurus in ſenibus, & pene decrepitis uenæ ſectionem.*

XVII.

Is uero, ſi cauſam apoplexiæ in impedito ſanguinis per uaſcula cerebri circuitu, indeque oriente illius preſſione, ſitam eſſe, cognitum habuiſſet, facilem eius remedii, quod experientia confirmatum prædicat, rationem inueniſſet. Nam quia uaſa, ſanguine nimis referta & diſtenta, parte illius, uena ſecta, quoad ſatis eſt, depleta, ad tonum & ſyſtolen ſuam redeunt, eoque contentum impellere ſanguinem, iam mi-

nus coactum, magisque mobilem, uiuidius poſſunt, non modo liberior huius motus & circuitus redditur, ſed etiam a preſſione dilatatarum antea arteriarum iam liberiores factæ fibræ cerebri & neruorum, tonum priſtinum, uiamque, transmittendo ſucco neceſſariam, recipiunt. Quæ quidem ut fiant, merito prudentes monent, mature hanc ſanguinis miſſionem inſtituendam eſſe ante, quam ad atoniam usque dilatatæ arteriolæ, oppreſſumque cerebrum, ac immobilis redditus ſanguis, nec hoc, nec quoduis aliud remedii genus amplius admittant. Neque enim audiendi ſunt, qui in hoc tam acuto grauiſſimoque malo opportunam phlebotomiæ occaſionem remiſſionis tempus eſſe, uolunt, uel ante primarum expurgationem uiarum præcipiunt. Melius experientia doctus cenſuit *Sanctorius, comm. in I. Fen p. m. 776: Quod uero ob ſanguinis plenitudinem fieri poſſint apoplexiæ, patet per ipſam practicam, quoniam in ipſa acceſſione apoplexiæ a copia ſanguinis ſecta uena cubiti ſtatim liberantur. Similiter Celſus, & Aetius ſecant uenam in apoplexiæ acceſſione, ſi vires ſint ſuffocatæ a nimio ſanguine. Vnde Gentilis non ſolum in acceſſi-*

ceſſi-

ceſſione apoplexiæ, factæ a ſanguine, ſed etiam in acceſſione uertiginis, ſi ſanguis copia peccet, uult, uenam eſſe ſecandam. Multi Medici in apoplexia, ubi prædominatur ſanguis, imperant poſt acceſſionem eſſe phlebotomandum; ſed errant ualde, quia in acceſſione poſſunt interire, quod non contingeret, ſi fieret ſanguinis euacuatio in ipſa acceſſione. Hinc Hippocrates 4. acut. 24. uidens, quod propter uenarum interceptiones ſæpe fiant ſuffocationes ex ſanguinis nimietate, ſubdit, tunc ſecandam eſſe uenam in cubito. Ac de harum quidem uenarum ſectione nemo eſt, qui dubitet. Plurimum uero ad reuulſionem ſanguinis a cerebro, & inſtaurandum in hoc circuitum, ſectionem conferre uenarum iugularium, ex legibus circuli ſanguinis patet, & præclare *Lanciſius l. c. lib. II, c. v,* ac præſertim *cl. 10. Freind, Comm. de Febr. p. 113. & ſeqq. expoſuerunt.*

XIIX.

Quemadmodum autem in ipſa mali acceſſione, ſic etiam larga ſatis copia, eaque quantitate mittendus eſt ſanguis, quæ prodeſſe,

ſe, non nocere poſſit, neque adeo parcior ſit, neque nimia. Id quod optime uires, non modo præſentes, ſed quales etiam ante fuerunt, quam malum inuaderet, & plenitudo uaſorum, pulſusque definient. Qua ratione etiam ſenes hoc liberari malo uideas, neque tam debiles eosdem & infirmos, quam uirides adhuc, robuſtosque, & ſanguine pollentes, eodem corripi. Huiusmodi fuit ille apud *Lanciſium l. c.* Dominicus Vecchiottus, ſeptuagenario minor, habitus plethorici ac pinguis, ſedentariæ uitæ deditus, & carniuorus, qui, cum per menſem circiter capitis grauitate ac ſomnolentia ita premeretur, ut iam in limine apparens metueretur apoplexia, nocte quadam improuiſo larga e naribus correptus fuit hæmorrhagia undecim librarum pondere, qua ſane non modo nullam ipſe paſſus eſt ſenſibilem uirium iacturam, ſed ab illo capitis ueterno ſe ualde leuatum ſenſit, & cum quindecim interuallo dierum ſanguinis quatuor iterum libras emitteret, omnino uindicatum. Quare uocatus Medicus, uiſa integra iudicatione, nihil innouandum cenſuit, ſola contentus admonitione in diætæ regimine,

&

& matura deinceps uenæ ſectione, quamprimum plenitudinis ſigna apparerent. Sic quoque uetulæ LXXII annorum, iam apoplexia afflictæ, ſectam mature uenam mox opem attuliſſe, memorat *Deckerus*, *Exerc. pract. p. m. 385*.

XIX.

Sanguine, ut conuenit, miſſo, ſtatim enematis acrioribus aluus ſolicitanda, ac eodem quaſi tempore ueſicantibus, cucurbitulis, ferroque candente, & ſtimulis conuenientibus aliis, erigendum cerebrum ac genus neruoſum, & uaſorum ſuccorumque motus exſuſcitandus, atque excutienda & euocanda eſt grauis cerebro moleſtaque humorum moles ac multitudo. Quorſum proinde etiam cathartica, apophlegmatiſmos, ipſaque pertinere emetica, ac ea quidem cuncta pro indicantium uarietate prudenter adhibenda, quiuis haud difficulter intelligit. De quibus hic omnibus ordine & ex profeſſo agere non ſinit inſtituti ratio, neque permittit anguſtia chartæ. De ſalibus ſaltem uolatilibus cor-

nu cerui, uiperarum, ſalis ammon. & huiusmodi aliis, ipſoque caſtoreo, quorum hodie familiaris admodum in hoc malo uſus eſſe ſueuit, prætermittendum non eſt, ea tenui acredine ſua ui ſtimulandi excitandique inſigni pollere, ſed propter uim rarefacientem, ut optime *Pitcarnius* l. c. aduertit, ante ſufficientem uaſorum depletionem perquam noxia eſſe, poſt ſectam uero uenam magno nonnunquam commodo adhiberi. Hisque adiiciendus eſt abuſus aquarum, quas uocant, uitæ, cephalicarum, & apoplecticarum, quem alios inter laudatus modo *Dodonæus* ſapienter reprehendit, cum *Hiſt. ſtirp. pemt. II, lib. IV, cap. VI,* ita ſcribit: *Proinde & ſtillatitius* (lauendulæ) *liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, catalepſi, leuiori hemiplexia, & ſubinde comitiali morbo, ac non raro ſyncope laborantes reficit. Sed ubi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorum, non ſatis tutus huius uſus eſt: ſicuti neque compoſitionis, quæ ex ſtillatitio uino, in quo huiusmodi herbæ, flores, ſeminaue, & aromata quædam macerata ſunt, conficitur, quam plerique temere & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiusmodi caput implentium*

tium uſu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præſertim quando ſanguinis misſio aut purgatio non præceſſerunt. Quod ideo monendum duximus, quia pasſim nonnulli medici indocti, & temerarii audacesque nimium pharmacopœi, aliæque ſtolidæ mulieres, ſtatim ſimiles compoſitiones, & id genus alia, non modo apoplecticis, ſed & catocho cum febri occupatis infundunt, quibus nihil peius poteſt dari, cum plurimum obſint, & non raro ipſos ægrotantes perimant. Cui ſententiæ ea, quæ in hiſce primordiis a prudentibus præſcripta eſt diæta tenuis, & ſitis famisque tolerantia conſentit.